

Мр Слободан Радовић
Ужице

УДК 93/94:929 Витковић Г. (044)

О ПОКЛОНУ ГАВРИЛА ВИТКОВИЋА
НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ
(Из необјављене преписке Доброслава Ружића)

Једна од личности која се побринула да у своје време сама остави траг о себи и о својим даровима Народној библиотеци је професор и историчар Гаврило Витковић.¹⁾

Својеручно је, свестан културне вредности, у писму Доброславу Ружићу набројао многе списе о значајним личностима из српске историје деветнаестог века које је даровао Народној библиотеци Србије.

У време када писмом обавештава Доброслава Ружића о учињеном поклону Народној библиотеци, Гаврило Витковић је у позном животном добу и, разумљиво, жели да се поклон сачува и обради на примерени начин.

Откуда врло важна грађа о знаменитим личностима деветнаестог века у власништву Гаврила Витковића?

Гаврило Витковић је био стални члан *Српског ученог друштва* и имао је врло запажену улогу у *Одсеку за науке историјске и државне*.

Његова активност је у непосредној вези са проучавањем и прикупљањем грађе из прошлости српскога народа, коју ће касније предати као поклон Народној библиотеци Србије.

Податке о Витковићу и његовом раду налазимо у записницима *Српског ученог друштва*, чији је Витковић редовни члан. Тако је у записнику са седнице од 27. маја 1875. године забележено:

„Редовни члан г. Витковић обраћа се Друштву за моралну и новчану помоћ ради путовања његовог за истраживање грађе за српску историју.

Одсек реши да се г. Витковићу, поред моралне потпоре, да за тај циљ и 20 дуката новчане помоћи.“

Не само да је истраживао грађу о српској националној историји, он је и писао о тој грађи. На истом састанку *Одсека*, када је добио новчану помоћ за истраживање грађе из прошлости српскога народа, Гаврило Витковић подноси свој рад *„Претис историјских аката из најновије историје Црне Горе“* на оцену. Референт за његов рад био је архимандрит Нићифор Дучић, док су Алимпије Васиљевић и Панта Срећковић били референти за други Витковићев рад који је носио назив *„Критички поглед на прошлост Срба у Угарској“*. Референти налазе да у овом раду има важних и занимљивих података за српску историју и да као такав заслужује да се штампа у *Гласнику* и награди са 30 дуката.

У исто време Гаврило Витковић се појављује и као рецензент за туђе радове, он даје приказ рада *„Српске старине из Босне“* чији је аутор архимандрит Косановић.²⁾

У време када Витковић пише писмо Доброславу Ружићу (14. децембра 1901) Добра Ружић је већ из Више женске школе прешао, по одлуци министарства просвете и црквених дела, у Народну библиотеку.

Поред тога што ради у Народној библиотеци, Добра Ружић ужива и знатан политички углед. Изабран је у ужичком крају за сенатора за сенатски период 1901 –1906. година.

Вероватно, имајући све околности: место где Добра Ружић ради, његов политички углед, Витковић је сматрао да је довољно подсетити једног библиотекара и сенатора и на своје заслуге за српску културу, које се огледају у дугогодишњем прикупљању историјске грађе коју је поклонио Народној библиотеци.

Гаврило Витковић подсећа Ружића на дугогодишњи сакупљачки рад и на врсту сачуване грађе:

„Скоро ће се навршити пола века од кад сам почео да прикупљам домаће и стране српске историјске податке. То су већином званични и приватни списи и писма најзнатнијих српских државника: писма војводе Книћанина, Илије Гарашанина, Миливоја Блазнавца, ђенерала Боке Стратимировића³⁾, Тенке Стефановића⁴⁾, Петронијевића,⁵⁾

Главног одбора карловачког из године 1848–49. године, званична акта црногорског сената о томе како је од старог владиката постала нова црногорска кнежевска влада, писма и мемоари пок. кнеза Михаила, старог војвода Карађорђа и још друга важна писма и акта.“

Пошто је исписао регистар разних докумената о различитим личностима, Витковић аналитички разлаже садржину докумената. Његова објашњења проткана су историјским подацима, освртима и и анализом тренутних стања и ситуација:

„1851. године, после покрета, аустријска влада да би поновила своју Источну политику, изаслала је једног ђенерала с поверљивом мисијом са проучи Србију, Босну, Херцеговини и Црну Гору и поднесе реферат о владаоцима, најважнијим државницима и грађанима тамошњим. У реферату свом о Србији, описује карактер кнеза Александра, Томе Вучића, Аврама Петронијевића, митрополита Петра Стратимировића, Илију Гарашићанина, војводе Стевана Книћанина, Тенке Стевановића, Баталаку, Живановића, Атанасија Николића, Тинче Кнежевића и још неколицине. Именује лица која су наклоњена Аустрији. Те оригиналне извештаје, набавио сам. Чине их писма оних лица која су 1848. године послата да убију у Новом Саду кнеза Михаила. У својим признаницама изрично исказују циљ за који су послати и плаћени.“

Витковић се нарочито задржава на писмима Миливоја Петровића Блазнавца,⁶⁾ који је био кључна личност после атентата на кнеза Михаила у Кошутњаку у устоличењу Милана Обреновића. Тада је Блазнавац преузео конце власти у своје руке, окупљајући око себе све оне снаге и групе које су биле за избор Милана за кнеза, а против повратка Карађорђевића у Србију. Неколико писама говоре и о контрадикторности ове личности.

Витковић пише:

„У њима описује важне личности у Србији, политичко стање у Србији. Ова писма дају верну слику пишчеву и српске државе и најглавнијих политичких активности.

Мемоар Миливоја Блазнавца писао је својом руком великом везиру у Цариград, у ком вели: „Ако Турска жели да у Србији има пријатеља,

нека из Србије протера обе династије, а њега да постави за кнеза српског.“ У том мемоару именује лица која су пријатељи Турске и с којима би управљао Србијом. Тај мемоар написао је Миливоје Блазнавац и послао у Цариград, оног месеца кад га је кнез Михаило спасао од вешања који му је наменио Милош Велики.“

У улози онога који је вероватно на разне начине прикупио велики број важних докумената, који је свестан значаја тих докумената, а и у улози онога који промишља о тим документима и кога забрињава небрига према тим документима, Витковић се обраћа Ружићу с конкретном молбом за постављење за библиотекара, јер би он могао за пет–шест месеци да сву поклоњену грађу среди, да упореди оно што је поклатио са стањем, да рукописе „доведе у ред“. У исто време он, ако се то не оствари, изражава бојазан за судбину рукописа. Стари историчар је већ имао искуства са развлачењем неких докумената, те пише:

„Драги Добро, таквих важних писама, исписа, прикупио сам 1500 комада и предао сам на чување Народној библиотеци. Није, како сам се уверио, да је Јова Ристић, бивши намесник, већи део најважнијих аката званичних из архива Министарства спољних послова одвукао својој кући, иако сам приметио да неки матори књижевни наукови она писма и списе развукли, која сам ја годинама великим трудом, големим жртвама и својим трудом прикупио и на чување поверио Народној библиотеци.

Од тога доба немам мира, све ме боли гледајући како мој труд упропаићују бездушници. Набасао сам на Мишу Вујића, Велимировића и друге своје пријатеље, мислио сам на самога Краља, да ме поставе за библиотекара јер само ја знам шта сам и колико сам имао и предао библиотеци, после моје смрти то би пропало.

Ти си племенит, увидећеш праведну жељу моју. Ја бих за пет – шест месеци прегледао Народну библиотеку и све у ред довео, па би радосно предао спасене драгоцене списе млађој снази као аманет да сачуваш ту светињу и њом се користиш ти и други пријатељи.

Знај, у тим списима наћи ћеш најмоћније оружје против наших политичких противника. Промисли се ти, нека се промисле наши пријатељи, па онда братски помогните у мојој несебичној намери.

Имај на уму да ме као напредњак мрчи Љуба Ковачевић⁷⁾ што сам прикупио најважније доказе да су његови пријатељи били од искони непријатељи српске државне мисли, и да су свакад били, и да

су данас, аустријски најамници. Да ће министар Љуба, у овој намери противити се, као што ми је Миша Вујић лично признао.

Најдражи брате, управо сине мој, вашој сложеној вољи неће се моћи одупрети ни министар Љуба.

Из твога скорог одговора видећу јеси ли јунак да се латиш и бориш за правичну жељу твог старог наставника Витковића.“⁽⁸⁾

Док је Гаврило Витковић ово писао неке околности су се делимично измениле, није било краља Милана, власт у Србији је преузео Александар Обреновић, али Гаврило Витковић и даље се није налазио у милости режима у Србији. Режим није заборављао да је сестра Витковићеве супруге Лујзе била Илка Марковић, атентаторка на краља, и да је и Лујза била окривљена због прикривања припреме атентата, те је професор Витковић у доба Обреновића био у немилости.⁽⁹⁾

Међутим, и пре тога догађаја, Гаврило Витковић је био на гласу као зналац старих књига и рукописа.

У лексикону „Свезнање“ наводи се да је Гаврило Витковић био вредан сакупљач историјске грађе.

Врло вредну збирку старе и ретке књиге Витковић је понудио Српском ученом друштву, и за ту збирку комисија за откуп књига нашла је да су те књиге вредна старина и да се за њих може дати шездесет дуката.

Као зналац старина Витковић је био извештач о откупу рукописа др Мушицкога, који је тражио да се његови списи штампају у *Гласнику* и аутографи откупе.

У време кад је писао Ружићу, Витковић је био већ у годинама када се размишља о оставштини.

Он је своју поруку писао са убеђеношћу научног радника да је посао обавио добро, затим се као зналац значаја рукописа забринуо за судбину рукописа, посебно што је било наговештаја да се део драгоцених рукописа из његовог поклона развлачи.

Шта је учинио Добра Ружић, библиотекар Народне библиотеке, после писма Гаврила Витковића?

Одговор Гаврилу Витковићу није сачуван.

С обзиром да је Витковић писао Ружићу половином децембра 1901. године, а да се после неколико месеци следеће године угасио живот Гаврила Витковића, вероватно да је смрт претекла Гаврила Витковића да оствари увид у поклоњени фонд Народной библиотеци Србије.

Напомене:

- ¹⁾ О Витковићу Гаврилу наводе се две одреднице.
Свезнање /Општи енциклопедијски лексикон, 1937:
„Витковић Гаврило (1829 –1902), историчар, по струци тхн., а у историју ушао као дилетант али искрен љубитељ старине, вреди само као скупљач грађе коју је објавио у *Гласнику српског ученог друштва*, бавио се прошлошћу Срба у Угарској.“
Мала енциклопедија Просвета, 1978:
„Витковић Гаврило (1829 –1902), професор и историчар из Будима. У Србији од 1855. године. Издавао историјске споменике о прошлости Срба у Угарској и писао историјске расправе без критичког научног метода и с плагијатима.“
- ²⁾ Гласник Српског ученог друштва, 1877, стр.376 –388.
- ³⁾ Генерал Стратимировић, близак Карађорђевићима, бринуо у иностранству о претенденту на престо Петру Карађорђевићу.
- ⁴⁾ Стефан Стефановић – Тенка, председник Савета, организовао заверу против Александра Карађорђевића (1842 –1858) и залагао се за повратак кнеза Милоша на кнежевски положај.
- ⁵⁾ Аврам Петронијевић, народни трибун, долазио у сукоб са Александром Карађорђевићем.
- ⁶⁾ Блазнавац, Миливоје (1824 –1873), официр. Намесник малолетном кнезу Милану од 1868 –1872; председник владе 1872 –1873.
- ⁷⁾ Ковачевић Љубомир (1848 –1918), историчар, професор Велике школе, академик, сенатор.
- ⁸⁾ АСАНУ, бр. 10532
- ⁹⁾ Јелена – Илка Марковић је пуцала на краља Милана 11. октобра 1882. године, када је, по повратку из иностранства, ушао у Саборну цркву и за атентат је осуђена на смрт, па помилована, а онда задављена. Лујза, Илкина сестра (жена Гаврила Витковића), осуђена је на робију са које је изашла.

Резиме

Основа за рад је писмо Гаврила Витковића, историчара и пасионираног сакупљача старих рукописа, које је у децембру 1901. године упутио Доброславу Ружићу, библиотекару Народне библиотеке и истакнутом националном раднику.

У раду су дате и основне биографске чињенице о Витковићу као сакупљачу старина.

Укупна његова активност је у непосредној вези са проучавањем и прикупљањем грађе из прошлости српскога народа.

Писмо се чува у Архиву САНУ, у рукописном фонду Доброслава Ружића, и прилог је проучавању прошлости библиотеке и начина попуне фондова.

К.н. Слободан Радовић

О даре Гаврила Витковича Национальной библиотеке
(Из неопубликованной переписки Доброслава Ружича)

Резюме

Основой этого труда является письмо Гаврила Витковича, историка и страстного коллекционера старых рукописей, которое в декабре 1901 г. отправил к Доброславу Ружичу, библиотекарю Национальной библиотеки и выдающемуся национальному работнику.

В труде даны и основные биографические факты о Витковиче как собирателе старин.

Совокупная деятельность его непосредственно связана с изучением и собиранием материала, касающегося прошлого сербского народа.

Это письмо хранится в Архиве САНУ в рукописной коллекции Доброслава Ружича и оно является приложением к изучению прошлого библиотеки и способа пополнения фондов.

Slobodan Radović M.A.

About the donation of Gavriilo Vitković to the National Library

From the unpublished correspondance of Dobroslav Ružić

Summary

The base for this Work was the letter of Gavriilo Vitković, historian and passionate collector of old Manuscripts, which, in December 1901, he addressed to Dobroslav Ružić, Librarian of the National Library and eminent national worker.

In this Paper, the basic biographic datas of Vitković, as a collector of antiques, are given.

All his activity is directly linked to the research and collecting of the material from the past of the Serbian people.

The letter is kept within the Archives of the Serbian Academy of Science and Art, in the Manuscript Fund of Dobroslav Ružić, and it serves also as a supplement for the research of the past of the Library and methods of book acquisition.

Прилог:

Писмо Гаврила Витковића – Доброславу Ружичу

Универзитет
14.12.1901. Табрина
Београд?

Починуваним гом, Добре,

Како ће се одржати пола века,
од којих сам почео да пишу у вам
године и сарадници ^{сарадници} српских програма
и др. По су већином сванутица и
у праваним сарадници и писанима најмање
једна српских државника. Писана војво
де Савана, Монтанна, Мунје Топа
манна, Мунубоја Трарубоја, Гена,
рава, Гена Савана, Мунубоја, Мунубоја
Савана, Мунубоја, Мунубоја, Мунубоја,
одбоја Карубоја одбоја 1848-49, 3 вана
ена Алена Мунубоја одбоја Савана о то
ме, како је од сарадници брагубоја то
сарадници нова државника Мунубоја одбоја
Мунубоја и Мунубоја одбоја Мунубоја,
Савана одбоја Карубоја одбоја, и још државника
Савана писана и Алена.

1851 год. после покрета Аустријска војска
за ју основна своју државнику
писана је једна генерала с сарадници
Савана писана, да пројектима Савана, Савана
државнику и државнику одбоја
реферат о Савана писана, како писана државнику
Савана писана и државнику писана.

У прегледу свих Србија отуђује
Каракаџе Кнежевство, Томе
Ђорђевића, Аспрама, Стевановићевих, Миливојевића
и др. ^{и др. Гавриловића} Стевановића, Томе Јапановића, војво
де Савана / Кнежевство, Томе Савана
Ђорђевића, Томе Савана, Томе Савана
своја Кнежевства, Томе Кнежевства и још
неких других и њихова суза, која је на крају
менима Аустријанцима. Неопредељено је да се
сама, Томе Савана ^{и др. Аспрама} који је 1848
написао да се уједињују у Новоме граду
Милана. У Србији се јављају разна
кривична и кривична дела, а која су
у Србији и у Србији.
У Србији се јављају разна
кривична и кривична дела, а која су
у Србији и у Србији.
У Србији се јављају разна
кривична и кривична дела, а која су
у Србији и у Србији.
У Србији се јављају разна
кривична и кривична дела, а која су
у Србији и у Србији.
У Србији се јављају разна
кривична и кривична дела, а која су
у Србији и у Србији.

Или су племенима и убијатима
 и праведну свез своју. Ја те за 5-6
 месеци предлогах народну библиотеку
 и тек у свај разговору, на једном од
 разговора стале се да постоје иницијални
 иницијални, као аманети, да сачуваме
 твој светлост и твоје се појмамама
 или и друге пријатеља, знају, те тако
 стале се да постоје најиницијалнији
 иницијални, ~~иницијални~~, ~~иницијални~~
~~иницијални~~.

Иницијални се Или и нека се про
 мисли нама пријатеља, да ма
 братски тровање и својне себи
 свој намери

Иницијални те, да ме као аманети
 као и пријатеља Ковачевић, тако сам при
 Криво најважније докато, да су иницијални
 пријатеља иницијални иницијални
 српске државне иницијални, и да су иницијални
 иницијални - да су иницијални иницијални
 најважнији. Да те иницијални иницијални
 иницијални иницијални иницијални се,
 као иницијални иницијални иницијални иницијални,
 тако, да иницијални иницијални иницијални иницијални
 Да иницијални иницијални иницијални иницијални
 иницијални иницијални иницијални иницијални.

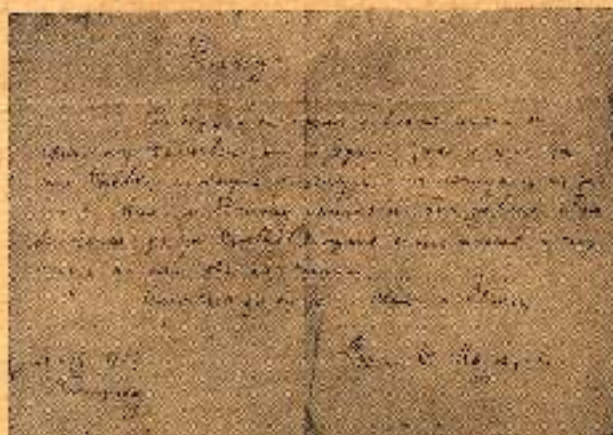
Или иницијални иницијални иницијални, је су
 иницијални иницијални иницијални иницијални
 иницијални иницијални иницијални иницијални.

Свима поштеним демократима Јасенице

Колтика је доквареност код људи који раде против оивичне демократске листе г. Коста Тимотијевића и по-стапичког кандидата на његовој листи г. Драгише Матејића најбољи је доказ, што се ти њеуди служе у аманташји смрћу несрећног Драгише С. Мазаревића, сирена из Аранђеловца. Они су кривину за његову смрт бацају на сасвим невине људе!

Ради истине, сао дрвога писма, које је виаст пагла у рену Драгишином а које као Бог баца светлост на праве кривце. Писма гласи:

ПРАВО

Ја стигао га који мислимо писми што драгоу променили га на јасени бача а радио до маг Србија сабојом изајмудом за мислима по објето за Мати и Милуту трети по пет јанова еван бачила до је Србија тражи демократија и сад сегаји на свако одо дало чини.

Примак од са си и Мати и Милута
16. III 1927.
Богдан

ДРАГ. С. МАЗАРЕВИЋ

1. јануара 1927.
Аранђеловац

Србија, Јасеница бача — 1927.

Поштени грађани из Аранђеловца.

3. Свима поштеним демократима Јасенице